

Maar is dan in de internationale betrekkingen tusschen de staten het conflict tusschen macht en recht onontkoombaar?

Daarop zeggen wij: neen! Nimmer mag de christelijke staatsbeschouwing het hoofd buigen voor een theorie, die in de internationale betrekkingen het sacro egoïsme („heiligh" egoïsme) der staten tot een soort natuurwet verheft; een natuurwet, waartegen de beste wil ter wereld zich niet verzetten kan. Zulk een theorie is innerlijk vals. De innerlijke levenswet van den staat is geen natuurwet, maar moet bewust willend worden gehoorzaamd. En nimmer kan een staat een volstrekt egoïstische machtspolitiek rechtvaardigen met een beroep op zijn levensbelangen. God heeft den staten niet zulk een structuur gegeven, dat ze met een soort natuurnoodwendigheid tegenover elkaar een kaïnpolitiek moeten voeren, om in stand te blijven. Men moet blind zijn om niet te zien, dat de levensbelangen der staten veelvuldig onderling vervlochten zijn. Niet de structuur van het staatsleven, niet dus de verleende zwaarmacht, die immers het recht dienen moet, maar de zonde der volkeren heeft in het internationaal verkeer der staten het individualistisch machts-egoïsme ten troon verheven.¹⁴⁾

Doch anderzijds zeggen we: een christelijke buitenlandse politiek, die de in het rijk van Christus bewaarde levensorde erkennen wil, kan niet die van eenzijdige ontwapening zijn.

Want zoolang er nog niet een ontwikkeld volkenrecht is en beoefend wordt, moet alle onrechtmatig geweld geweerd worden, en in dien weg dit recht worden opgebouwd. En waar dit volkenrecht een publiek karakter draagt, zal de zwaarmacht van den staat het toch wel immer moeten dienen.

Hier ligt het eigenlijke recht van den oorlog. De staat moet voor het recht opkomen; in den oorlog voor het recht in het volkenleven. Ds de Graaf spreekt van den geoorloofden oorlog, „voor het recht des Heeren, waaronder niet alleen het eigen volk, maar ook alle volken, en in de eerste plaats de gemeenschap der volken bescherming vindt.“¹⁵⁾ In dien geest zal ook Prof. Grosheide het bedoelen, als hij schrijft, dat oorlogen zelfs een enkele maal geboden kunnen zijn.¹⁶⁾

Over dit volkenrecht, waarin eigenlijk het recht van den oorlog besloten is, willen we de volgende maal iets zeggen; en dan tevens gaan spreken over de concrete situatie van onze dagen.

W.

R. S.

1) Het is wellicht van belang op te merken, dat de tijdelijkheid van den geschapen kosmos door God bedoeld was, om pas na een catastrofe in een punt des tijds van zijn tijdelijk karakter te worden ontheven en getransponeerd tot een eeuwigheid.

2) De Fransche tekst is te vinden bij Fabius, Volkenrecht, bl. 22.

3) Bavinck, Oorlog en Christendom, bl. 47.

4) Idem, bl. 58.

5) Kuyper, E. Voto, IV, bl. 120.

6) Dezelde, Locus de Magistratu, bl. 351.

7) Anema, art. De A. R. partij en de internationale verhoudingen, in het gedenkboek Schrift en Historie, bl. 182.

8) Dooyeweerd, Wijsbegeerte der Wetsidee, III, bl. 413.

9) Dezelde, Norm en Feit, art. in Themis, 1932, bl. 201. Over arbitrage in het algemeen zijn voor een niet-jurist zeer instructief de opmerkingen van Nederbragt, Oorlog en Vrede, bl. 41 vv.

10) Zie Dooyeweerd, Norm en Feit, bl. 202.

11) Dooyeweerd, Wijsbegeerte der Wetsidee, III, bl. 408. Dooyeweerd zelf voegt hier aan toe, bl. 408/409: „De lichte hartige, in waarheid demonische vreemde in „den sterken staat“ met zijn machtig leger is met de Christelijke vaderlandsliefde ten eenenmale in onverzoonlijke tegenstelling; en schrijft op bl. 413: „In de internationale morele betrekkingen tusschen de staten onderling kan de liefde tot het individuele vaderland niet aan den moreelen eisch voldoen zonder tegenwicht in een internationale naastenliefde tusschen de volkeren onderling“. Men zie over vaderlandsliefde ook Bavinck, a.w. bl. 41 v. en Grosheide, Nationaal en Internationaal naar de Schrift, bl. 34.

12) Zie Dooyeweerd, Wijsbegeerte der Wetsidee, III, blz. 410 v.

13) Over dat soort liefde schrijft De Graaf, Gij zult niet doodslaan, bl. 11 v.

14) Dooyeweerd, Wijsbegeerte der Wetsidee, III, blz. 413.

15) De Graaf, a.w. bl. 9.

16) Grosheide, a.w. bl. 16.

EVANGELIE EN TUMULT.

Wenn Du über das Evangelium richtig urteilst, so meine nur nicht, man könne seine Sache ohne Tumult, Aergernis und Aufruhr treiben. Du wirst aus einem Schwert keine Feder machen können und aus Krieg nicht Frieden: das Wort Gottes ist ein Schwert, Krieg ist es, Ruin ist es, Aergernis ist es, Verderben ist es, Gift ist es und — wie Amos (Hos. 13, 7) sagt — wie ein Bär auf dem Wege und wie eine Löwin im Walde.

Luther a. Spalatin 1520. (Motto, afgedrukt op het officiële verslag der vierde „Bijdenis-synode" der „Deutsche Evangelische Kirche", gehouden te Oeynhausen, 17—22 Febr. 1936.)

UIT DE SCHRIFT

De verhoogde Christus opent Europa.

II.

II. Het hart van Lydia geopend.

... en van daar naar Filippi, welke is de eerste stad van dit deel van Macedonië, eene kolonie; en wij onthielden ons in die stad ettelijke dagen.

En op den dag des sabbats gingen wij buiten de stad aan de rivier, waar het gebed placht te geschieden; en nedergeseten zijnde spraken wij tot de vrouwen die te samen gekomen waren.

En eene zekere vrouw met name Lydia, eene purperverkooptster van de stad Thyatira, die God diende, hoorde (ons); welker hart de Heere heeft geopend, dat zij acht nam op hetgeen van Paulus gesproken werd.

Handel 16:12—14.

Paulus en zijn reisgenooten komen na een zeer voorspoedige reis in Macedonië. Veel arbeid hebben ze in Klein-Azië achtergelaten om veel zegen te mogen verwachten in Europa!

Wanneer toch Jezus Christus in een openbaring des nachts een geopend land en een geopend volk laat zien, mogen ze toch zeker zijn van veel zegen. Het gaal heel anders toe!

Filippi toch is een gesloten stad. Lucas, die er anders haastig bij is, om Paulus' daden breed te beschrijven, volstaat er mee om te vertellen: „Wij brachten nogal eenige dagen in deze stad door". Wanneer dus Lucas niets te verhalen weet is er ook niets gebeurd. Filippi is gesloten!

En de vele Macedonische mannen roepen hun hulp niet in! Dat is geloofsbeproeving geweest. Het behoort bij de soevereine leiding van Christus om aan Zijn gezanten en aan Zijn kerk te doen gevoelen: alle harten zijn van nature voor Mij gesloten. Alleen een wonder, alleen rechtstreeks ingrijpen van Mij ontsluit de harten. Zoo leeren Paulus en de anderen, dat het kruis van Christus nederigheid vraagt en voorts dat op deze wijze de almacht van den Koning der Kerk te heerlijker zal blijken. Een gesloten stad; en daarom gaan zij naar buiten en vinden aan de rivier eenige vrouwen. Dien Sabbath verkondigen zij Christus.

Wanneer wij nu den gang der gebeurtenissen volgen, staan wij verbaasd. Hoe toch komen de harten van menschen open voor Christus? Alleen door het soevereine middel des Woords. Paulus spreekt het Woord; Lydia luistert; maar de Heere opent haar hart, zoodat zij acht slaat op hetgeen van Paulus gesproken werd.

Twee dingen treffen ons.

Zonder den Heere had het Woord geen resultaat gehad. Zonder het Woord had de Heere geen hart geopend!

Aan de uitwendige roeping alleen had Lydia niets.

Hieraan moet zich paren de inwendige roeping des Geestes.

Niet Paulus opent het hart, maar Christus!

En zoo mogen wij dus Woord en Geest niet scheiden.

De dienst van menschen is met de verborgen werking des Geestes verbonden. Hoe deze verbonden zijn weet geen mensch. Het is het geheim van den Christus. Maar dat het zoo is, staat vast.

Zoo wil dus Jezus Christus gebruik maken van het soevereine middel des Woords om het hart van Lydia te openen. Paulus predikt, Lydia hoort; maar Christus opent. Hij alleen; maar gebruikt, wil gebruiken, den sleutel des Woords, den dienst van menschen.

De verhoogde Christus openbaart Zich als profeet, sovereen door het Woord roepende. Wanneer dus Hij van dit middel gebruik maken wil, heeft de Kerk het niet te versmaden.

Waarom geloof nu Lydia wel en die andere vrouwen niet? De oplossing is te zoeken in de verkiezing door Christus. Er gelooven er zooveel als er zijn uitverkoren ten eeuwen leven. Voor 't geloof liggen deze dingen in één lijn: verkiezing, verbond en geloof! Wie van harte geloof in den Heere Jezus Christus weet daardoor te zijn een erfgenaam des Verbonds; en dat hij erfgenaam is dankt hij aan de verkiezende liefde des Heeren.

Zoo roept dus Christus Lydia tot Zijn Verbond door het soevereine middel des Woords.

Weer bewonderen wij Zijn soevereine leiding. Christus zendt Paulus niet naar Thyatire, in Asia gelegen, omdat de vrouw, om wie het Hem begonnen was er niet meer woonde, maar in Macedonië was. Hij vergeet haar niet, en zendt zijn gezanten haar achterna. Deze godvreezende vrouw kende den God der vaderen wel; maar den Belofde der vaderen leert zij kennen door Paulus' prediking!

Jezus Christus opent, gansch anders dan Paulus gedacht heeft, allereerst het hart van een vrouw, en niet dat van een man; het hart niet van een Macedonische vrouw, maar van een vrouw uit Thyatire, uit Asia, welke stad en welk land voor Paulus gesloten waren! Soevereine leiding van Jezus Christus door Zijn sovereen Woord.

B.

W.

KERKELUK LEVEN

Naar aanleiding van de jongste polemiek tusschen „Heraut" en „Reformatie".

In aansluiting aan mijn mededeeling, gedaan in het slot van mijn laatste „Open Brief", is één dezer dagen tusschen Prof. Dr. H. H. Kuyper en ondergeteekende een vertrouwelijke samenspreking gehouden. Het verblijft mij, langs dezen weg te kunnen mededeelen, dat in dit onderhoud de aangelegenheden van persoonlijke aard op zulk een wijze konden besproken worden, dat in betrekking tot deze punten afgeheele bevrediging kon worden bereikt, waarom dan ook over en weer van verdere publieke bespreking dezer persoonlijke aangelegenheden kon worden afgezien. Het verblijft mij, dat door dezen gang van zaken de weg tot eventueel in de toekomst nog noodzakelijk of gewenscht blijvende behandeling van principiële en praktische vraagpunten wederom geëffend is.

Deze mededeeling werd in „De Reformatie" eerst opgenomen, nadat ze door Prof. Dr. H. H. Kuyper was ingezien en accoord bevonden. Ze zal door Prof. Dr. H. H. Kuyper worden overgenomen in „De Heraut", zoodra dit orgaan weer in zijn gewone formaat verschenen zal zijn.

K. S.

„Verzekerd uit de vruchten." (Antwoord aan Ds Th. Delleman.) III.

Ook de twijfel inzake mijn „geloovig-zijn", zoo merkten we op, kan niet voorkomen, zonder dat tegelijkertijd de zonde optreedt van den door velen dusgenaamden „objectieven twijfel".

Neem iemand, die geruimen tijd heeft geleefd in de onderstelling of de overtuiging, dat hij tot de „geloovigen" gerekend mocht worden, maar die op dat punt begint te twijfelen, of 't wel waar is.

Zoo iets kan dan opkomen uit een veranderd inzicht in betrekking tot dogmatische vragen. Heeft ongereformeerde lectuur hem geschokt in zijn vroegere dogmatische overtuiging omtrent het geloof als vrucht van een onweerstaanlijke Geesteswerking, dan kan hij ook niet meer aanvaarden, wat de gereformeerde dogmatiek dan verder leert omtrent het vervolg der levensgeschiedenis van den uitverkoren mensch, in wien eenmaal de Geest alzoó gewerkt heeft. Vroeger meende hij van zichzelf te mogen aannemen, dat hij door Gods Geest „van boven af" was (weder)geboren, en dat nu daardoor een andere richting aan zijn leven was gegeven, ja, dat diensgevolge daarin een „proces" was opgetreden, dat in zijn neer-waartschen gang (terugvallen in zonde) nog wel aan den „ouden mensch" herinnerde, doch in zijn opwaartschen gang (triumfeeren over de zonde) de levenskracht van den „nieuwen mensch" openbaarde. Thans evenwel heeft die veranderde dogmatische overtuiging hem heel die constructie der verhouding van „nieuwen" en „ouden mensch" afgenomen. Hij zal zich misschien nog een „religieuze type" willen noemen. Maar een geloovige? In den zin der gereformeerde dogmatiek? Neen, dat niet meer.

Ik hoor evenwel iemand tegenwerpen: „goed, maar nu laat ge in het onderstelde geval van daareven bij dien man den twijfel beginnen „van den dogmatischen kant"; hij is eerst geschokt in dogmatische, theologische overtuigingen, en tenslotte daaraan moet de man nu ook een streep gaan halen door, of een vraagteeken gaan zetten achter al die bladzijden van zijn autobiografie, waarin hij tot dusver gemeend had, zijn geschiedenis als „geloovige" te kunnen schrijven".

We zouden den man, die ons alzoó in de rede valt, al dadelijk kunnen tegenvoeren, dat hij, door te spreken van een twijfel, die van den theologischen, dogmatischen „kant" begint op te komen, toch feitelijk reeds als be-wezen aanvaardt, wat nog bewezen moet worden. Het is juist het groote punt-in-geding, of de twijfel begint „van een bepaald kant", of hij vrucht is van reflexie, althans daarvan afhankelijk, en in zijn loop daaraan gebonden is. Zoo eenvoudig zijn de dingen niet. De psychologen zijn het daarover nog lang niet eens, en de kentheoretici zoo mogelijk nog minder. Dat moest ons reeds voorzichtig maken.

We laten dit evenwel verder rusten, en gaan eens even op de redeneering van daareven door. Goed, zoo antwoorden we, laat ons dan eens een ander geval voor oogen ons stellen, een geval, waarin dan, om zoo te spreken, de twijfel „begint" van een anderen „kant". Ook nu hopen we aan te toonen, dat ook dan de z.g. „subjectieve" twijfel niet los te maken zal zijn van hetgeen men noemt: den „objectieven" twijfel.

K. S.

Indrukken van de Generale Synode.

De bidstond.

Een volle Raamkerk. — 't geeft moed en 't sterkt. Op den preekstoel de voorzitter der vorige Synode, Dr. K. Dijk. Veel bekenden. En buitenlanders, die het gebouw vluchtig opnemen. Wat zullen ze denken van een Nederlandse kerk? Er was er één, dien ik hoorde zeggen, dat hij voor de eerste maal in Holland was.

Mooi was de tekstkeuze: Jahwe's opdracht aan Mozes, dat hij toezien moet, alles te maken, wat dien tabernakel aangaat, naar het „voorbeld", het „model", hem op den berg getoond. De voorganger spreekt over „Gods vermaan voor kerkopbouw". „Kerkopbouw",

— we kennen ons volk, en weer, dat de doen voor met haar „k-sche" kerk, „kerkopbouw Raamkerk. I de vraag, he den, of men Of dat kán

De inleide weren, dat (laten of ooit volgen in o dus ook niet in een bidste der Gerefor dat is tegen

Inderdaad; het Nieuwe pakt, allen, leefde in een ierg" moest testamentiecl die was ben „verboden toe die ééne man maar dan vi de schäre m nog kómen, één de aansp troden. Doch

zien, Jahwe v in schaduw v En thans is (tot den „tast die dezen tel langer versp Staat, noch openreel.

Zoo bracht ganger een en niet-synod heele voll naar het mod kan de Syno De Synode, der niet-meer geschreven, le toond model;

De Keizersg stroom, die b

Dr. B. Wieh dam de open heeft hij gege persoon en g niet minder f tocht door de niet zonder steden om d Kampen: eertl verstaan — z vreeszen, thans om de kerk te indeeling van schematiek; m indien niet ál en van bijzon Daarna kwa

Ds J. L. Scho assessor, Dr G scriba. Specia met tijne ironi welsprekende op hem drukke onverschrokken openingsrede d dum van déz als de Acta, precies een eeu wie den berg v inziert, dien bel zijn, in alles t en daarvan ga

Als het mod terug, felicitati hem bemoeidge de kerk in verb invloed heeft...

LITERA

Eom

E neg

De meeste h zijn eerste „Am liet Wassent langs de Lek d de streek doo

EVEN

moemiek tussen

ig, gedaan in het
een dezer dagen
dergetoekende een
len. Het verblijft
deelen, dat in dit
persoonlijken aard
worden, dat in
bevestiging kon
ver en weer van
persoonlijke aan-
het verblijft mij,
veg tot eventueel
wenscht blijkende
sche vraagpunten

rnatie" eerst op
H. Kuyper was
al door Prof. Dr.
in „De Heraut”,
one formaat ver-

K. S.

woord aan De Th.

zijn”, zoo merkten
te tegelijkertijd de
esgenaamden „ab-

eft geleefd in de
j tot de „gelooft
die op dat punt

veranderd inzicht
ragen. Heeft er
in zijn vroegere
geloof als vrucht
ing, dan kan hij
reformeerde dog-

t vervolg der
mensch, in wien
Vroeger maende
lat hij door Gods
oren, en dat nu
n leven was ge-
sen „proces” was
en gang (terug
„ouden mensch”
ang (triumfeeren
n den „nieuwen
heeft die ver-
n heel die con-
ven” en „ouden
sschen nog een
en geloovige? In
! Neen, dat niet

en: „goed, maar
il van daarvan
an den dog-
eschokt in dog-
igingen, en ten-
ook een streep
an zetten achter
, waarin hij tot
als „geloovige”

in de rede valt,
door te spreken
n, dogmatischen
ijk reeds als be-
oet worden. Het
le twijfel begint
is van reflexie,
n loop daarvan
dingen niet. De
g niet eens, en
ider. Dat moest

, en gaan eens
door. Goed, zoo
nder geval voor
an, om zoo te
anderen „kant”
ook dan de z.g.
al zijn van het
ffel.

K. S.

De bidstond
en 't sterkt. Op
Synode, Dr. K.
die het gebouw
van een Neder-
hoorde zegen-
d was.
acht aan Mozes,
wat dien taber-
„het „model”,
er spreekt over
„Kerkopbouw”.

— we kennen dat woord, we staan ineens midden in ons volk, en weten te leven in 1936. En we bedenken weer, dat de Gereformeerde Kerken de oogen niet dicht doen voor de kwesties van de „vaderlandsche” kerk, met haar „kerkopbouw”-vragen. Zijn we niet „vaderlandsche” kerk, wij? Maar er is een diepe kloof tusschen „kerkopbouw”-redenen ginds, en hier vanavond in de Raamkerk. Het verschil is fundamenteel: het loopt over de vraag, hoe het moet met dat „model”, of men 't vinden, of men 't volgen kan.

Of dat kan!

De inleider heeft het nog gezegd: er zijn er, die beweren, dat ons door God geen enkele mogelijkheid gelaten of ooit gegeven is om een goddelijk „model” te volgen in ons menschenwerk, in ons kerkwerk dus ook niet. Het is een troost, te mogen aannemen, dat in een bidstond, voorafgaande aan een Generale Synode der Gereformeerde Kerken, velen dadelijk begrijpen: dat is tegen Barth.

Inderdaad, mooie tekstkeuze. Vooral, nu dit ook in het Nieuwe Testament ingedragen woord ons allen aanpakt, allen, die daar in de kerk zitten. Want Mozes leefde in een tijd, waarin hij het „model” nog „op den berg” moest gaan zien; d.w.z. in een plaats der oud-testamentische voorloperigheid. „Op den berg” — want die was beneden rondom afgezet, en 't heette overal: „verboden toegang” voor de massa der geloovigen. Slechts die ééne man mocht en moest naar boven: een middelaar, maar dan van het Oude Verbond. Eén voor velen, en de schare mocht er niet bij zijn; de tabernakel moest nog komen, en in afwachting daarvan mocht er maar één de aanspraakplaats van „Heeren heiligheld” nader treden. Doch hij ging het model van den tabernakel zien, Jahwe was voornemens naar beneden te „komen”, in schaduwbeelden, ja, straks in Zijn geliefden Zoon. En thans is de berg afgeschapt. Wij zijn niet gekomen tot den „tastelijken berg”, zegt dezelfde Hebreërbrief, die dezen tekst citeert. Nu is de aanspraakplaats niet langer versperd, noch door de omheiningen van den Sinaï, noch door de tempelgordijnen, die de Vader openreest.

Zoo bracht die tekst en 't goede woord van den voorganger een obligatie voor ons allen, synodeleden en niet-synodeleden. De aanspraakplaats is voor het heele volk. En daar zal alles moeten gebeuren naar het model, dat met gezag verwoord werd. Anders kan de Synode niets.

De Synode, vertegenwoordigende deze groote gemeente der niet-meer bergbestijgers, moge het woord, dat werd geschreven, lezen. Dan „maakt” ook zij „het” naar 't getoond model; — in waarheid en gerechtigheid.

De opening.

De Keizersgracht-kerk. Half tien de deuren open. Een stroom, die binnenkomt. De eerste galerij flink bezet. Dr. B. Wielenga houdt namens de kerk van Amsterdams de openingsrede. Wat men van hem verwachtte, heeft hij gegeven: een vanwege de „spanning” tusschen persoon en gemeenschap wel beheerschte, maar toch niet minder fijne verslaggeving van zijn verkenningstocht door de eeuwen, en over de terreinen, zulks dan niet zonder „besondere Berücksichtigung” van twee steden om de voormalige Zuiderzee, Amsterdam en Kampen: eertijds — in lang vervlogen tijden, wel te verstaan — zag de ééne naar de andere in hopen en vreezen, thans doet men in beide gelijkelijk zijn best, om de kerk te dienen. De redenaar hield zich, wat de indeeling van zijn rede betreft, aan de gebruikelijke schematiek; maar hij zou zichzelf verloochend hebben, indien niet alles anders was geweest dan bij een ander, en van bijzondere distinctie.

Daarna kwam de verkiezing van het moderamen: Dr. J. L. Schouten werd de voorzitter, Dr. K. Dijk de assessor, Dr. G. Keizer eerste, en Dr. J. Thijs tweede scriba. Speciaal de eerste scriba werd door Dr. Wielenga met fijne ironie getukgewenscht met zijn verkiezing: een welsprekende erkenning van de zwaarte der lasten, die op hem drukken zullen, als hij den moloch der papieren onverschrokken zal hebben tegemoet te treden. In zijn openingsrede merkte Dr. Wielenga op, dat het agendum van deze Synode in 1936 tweemaal zoo dik was als de Acta der eerste Synode der Afscheidenen, precies een eeuw geleden (1836), ook in Amsterdam. En wie den berg van papieren en bezwaarschriften zoo eens inziet, dien bekruipet de gedachte, dat het moeilijk zal zijn, in alles te handelen naar recht en gerechtigheid, en daarvan gansch inwendig ook verzekerd te zijn.

Als het moderamen zich zetelt, treedt Dr. Wielenga terug, feliciteert thans met name den gekozen voorzitter, hem bemoedigende met de opmerking, dat alles, wat met de kerk in verband staat, op zijn gezondheid een goeden invloed heeft.....

K. S.

LITERATUUR EN KUNST

Een historische streekroman.

Herman de Man: De barre winter van negentig. — Bosch & Keuning, Baarn. 1936.

De meeste boeken van Herman de Man, vooral zijn eerste „Aardebanden”, „Rijshout en Rozen” en „Het Wassende Water” beschrijven het gebied langs de Lek en den Hollandschen IJssel. Hij kent die streek door en door, weet de gebruiken, door-

ziel er de menschen. Wanneer dus nu een nieuw boek verschijnt van dezen schrijver over het zelfde stuk van ons land, kan de lezer rustig aannemen, dat de locale kleur goed is. De taal is, in tegenstelling met vele andere streekromans, slechts heel licht dialectisch gekleurd.

Het groote verschil tusschen de moderne streekromans en de oudere psychologische, zit vooral hierin, dat in de laatste alle zieleroerselen geanalyseerd worden, omdat elke handeling psychologisch verantwoord moet worden, terwijl de eerste den mensch in verband brengt met zijn geboorte-grond. Zijn daden worden niet alleen uit het eigen zieleleven gemotiveerd, maar hangen tennauwste samen met de volksgebruiken, de „adat” van zijn geboorte- en woonplaats. Eeuwenlang bleven de geslachten op dezelfde boerderijen wonen, waardoor zich tradities vormden, die dikwijls sterker bleken dan de modernste uitvindingen. Daarbij dreigde het gevaar, dat vele goede dingen, dat zelfs het geloof, meer berustten op traditie, dan op persoonlijk diep beleven. De verhouding tusschen mensch en grond was zoo hecht geworden, dat slechts gebeurtenissen van buitengewonen omvang of kracht, daar iets van konden loswrikken. Slechts wanneer de aard van de streek zich wijzigde, veranderden ook, na lang, maar nutteloos verzet, de menschen. De boerenromans van Streuvels leekenen vaak dezen strijd en noodzakelijken ondergang.

Ondanks de tragiek die er verbeeld wordt, ademen de streekromans veelal een frisschen geest. Het wijde land en de open luchten geven een gevoel van ruimte, waarin men ontkomt aan de beklemmende benauwing van het psychisch gebeuren.

Ook „de barre winter van negentig” heeft alle voordeelen van dit genre in zich. Het tooneel van de handeling is vrij groot, een streek vol afwisseling en toch het zelfde karakter dragend.

De bouw van het boek is eigenaardig. Men zou het een raamvertelling kunnen noemen, d.w.z. een verzameling onderling losstaande verhalen, die door een dunnen draad aan elkaar verbonden worden. Hier worden tien verhalen bijeengehouden door een dubbelen band, omdat ze alle den fellen winter van '90 als thema hebben, en Houten Gert een droeve rol in elk der stukken speelt. Het eentonige, weinig gevarieerde refrein aan het slot van alle novellen „en toen was het toch eindelijk zomer geworden, na dezen barren winter vol verschrikkingen”, verheft in sterke mate den indruk van het bijna eindeloze van dezen beruchten winter.

De natuurbeschrijving in het boek bepaalt zich tot een tekening van harden, grauwen grond en tot den bodem bevroren wateren. De aarde weigert als het ware de wisseling der seizoenen te aankaarten, het blijft winter, ook als het voorjaar had moeten wezen. Daardoor wordt de boer uit zijn regelmatig werkkring gesloten, hij kan niet dat verrichten, wat de traditionele gang van het werk hem gebiedt. Hij wordt hierdoor uit zijn evenwicht gebracht en verleid tot dingen, die hij anders nooit zou doen. Deze invloed van den winter, op den van zijn grond losgemaakte boer, de vernielende gevolgen van de felle koude op mensch en grond, worden met kunstenaarshand beschreven. De ondertoon is heel somber. Langzaam aan begint de verworping. De boeren, los van hun werk, raken los van hun zeden, en voorvaderlijke inzettingen. De kermis komt, om het leed te doen vergeten in schijnvreugde. De spaarzaamheid slaat om in brooddronkenzucht en spijzucht. Met de zelfde tasie volharding, waarmee de boeren hun bedrijven opbouwden en uitbreidden, gaan ze nu hun ondergang tegemoet. De koude, die den grond onvruchtbaar maakt, doet ook de harten der menschen bevriezen. Wreedheid en moordzucht verdringen liefde en eerbied voor den naaste. De overgeërfde godsdienstigheid blijkt te zwak om de booze invloeden te overwinnen.

De armen verliezen hun overgeleverden eerbied voor den werk- en broodgevendenden boer. Zoolang de aarde hun door hard werken een karig stuk brood opleverde, berustten ze in het door God verordende standverschil. De barre winter ontnaemt hun het brood en daarmee hun oude begrippen. Bij hen ontwaakt het besef van recht op voedsel, dat anderen in overvloed hebben. Ze gaan rooven, wat ze niet meer met werken kunnen verdienen. De ijsselijke geldzucht van Houten Gert houdt de hoofdstukken bijeen. Aan het einde van elk der tafereelen is hij beter geworden van de ellende en den ondergang van anderen.

Maar ook hij ontkomt niet aan de gevolgen van zijn gedrag. De wrekende gerechtigheid treft hem door het verlies van zijn dochter, die met een man meegaat, niet uit den boerenstand, wat een klap is voor zijn boerentrots. Zij, die in traditie opgegroeide boerendochter, verlaat het vervloekte land, om bij den vader van haar ontvoerder de liefde te zoeken, die haar op geld beluste vader verloren heeft.

Met felle kleuren heeft de auteur dit alles gepeenseeld. Van overdrijving heeft hij zich niet steeds weten te vrijwaren. Zoo laat hij op een feest den wijn over den drempel naar buiten stroomen.

(Zie vervolg pag. 406.)

EVEN PARKEEREN.

De Burgerlijke Stand en de Redenaar.

Men stelt mij nog al eens de vraag, hoe oud men moet zijn om een evangelisatie-toespraak voor volwassenen te kunnen houden. Vroeger stelde men zich een evangelist voor als iemand met een grijzen baard en een hoog-eerwaardig voorkomen. Maar ook waar men los is van zulk een verbanding tusschen toespraak en voorkomen, stelt men toch een zekere rijpheid als voorwaarde om in het publiek den kathedraal te beklimmen. Die voorwaarde is gerechtvaardigd, maar helaas moeilijk te preciseren. Wie spreekt van rijp, gebruikt een beeld aan den oeffbouw ontleend. Welnu, denk dit beeld eens dóór. Draagt een boom éénmaal vrucht of ieder jaar? Het antwoord moet luiden: in den regel ieder jaar. De vruchten van een jong boompje zijn wel rijp, al zijn ze niet zoo groot en zoo sappig als die aan een ouden stam hangen. Maar die oude stam zou zulke groote en sappige vruchten niet dragen, wanneer hij niet begonnen was als een jong boompje kleine, bescheiden vruchten voort te brengen.

Ieder, die voor het publiek spreekt, kent de verbazend groote verschillen in zijn werk gedurende den loop der jaren. Als ik 'n oude toespraak of een oud artikel van mij onder de oogen krijg, gevoel ik mij als een vader die zijn dochter van de boot moet halen, als zij na een verblijf van tien jaar uit Indië terugkeert. Als zij dan de voet op den steiger zet, aarzelt papa om de lippen op haar wang te planten, ongerust zichzelf afvragend: „Zeg, ben jij er één van mij?”

Jeugd-vruchten kunnen dus wel rijp zijn, ook al steken zij wat af bij die van ouderen: Ik zie ze liever wat schraal en klein dan zoo verdacht blozend. Er zijn natuurlijk goochelme jongens, die 's nachts een ladder onder hun boompje zetten en er de gejatte peren van anderen aanhangen. Er zijn jongelui, die oude-mannetjes-preeken voordragen. Het publiek leest dan vijgen van distels! En de eerlijke jongen, die zijn eigen schamele vruchten droeg, lijdt pijn tot in zijn wortels! Nu, vrucht-dragen is ook pijn-lijden.... Er zijn broeikas-vruchten, die jaar in jaar uit even groot en even blozend zijn. Maar dat zijn dan ook kachelperziken, die niet in Gods zon hebben gebrand, noch door Gods wind zijn geschild. Mij smaken zij niet! Maar anders zijn er perioden in het spreken, die samenhangen met perioden in het leven. Ik waag mij aan een korte schets daarvan.

Eerste periode. De mensch is nog ongevast. De jongeling beweegt zich stuntelig onder zijn medemenschen. Daarom spreekt hij veel over den dood en over het lijden. Hier en hierna maakt zijn voor hem nog enkel conflict. Vanzelf treedt hij hem Jezus op den voorgrond als de Vriend der Ziel, Die aan zijn zijde gaat en hem door de moeilijkheden heen helpt. Voor den Christus heeft hij nog weinig oog. Zijn omgang met den Heiland is vaak onerbiedig-gemeenzaam, maar oprecht.

Tweede periode. De pelgrim gaat zich vestigen. Hij neemt een vrouw en opent een giro-rekening. Hij vindt een heim voor zijn lange beenen, die plantend onder eigen tafel. Het leven gaat zich voor hem ontsluiten. De dood verwaait tot een naar oogenblikje in de verre toekomst. Het gezwollene maakt plaats voor het gemoedelijke, daalt vaak af tot het platte en vlakke. Deze periode is die van de uiterlijke successen, maar beteekent voor een geestelijk oor: de woestijn.

Derde periode. Het leven blijkt echter een nukkige echtgenoot. Plotseling neemt zij alles terug, wat zij gegeven heeft. Het Hiernamaals komt terug in de toespraken en in het leven. Het is een tijd van prachtige zelfvergetelheid, gepaard aan onbewust zelfbehagen. De rechten des Verbonds worden in deze periode miskend. De man, die weigerde een zoon van Farao's dochter genaamd te worden, wordt wel de echtgenoot van Zippora in een huwelijk, waarin het Verbond niet wordt geëerd. Dat is de stemming: „Het zijn toch maar wereldsche dingen, wat komen zij er eigenlijk op aan?”

Vierde periode. Maar God leidt ons naar den brandenden braambosch. Wij verstaan het Verbond! Wij zien de Kerk! En in verband daarmee ontdekken wij de wereld. Want wij gaan de Kerk zien als de voorpost van het koninkrijk Gods op aarde. Daarom zeggen wij niet langer: „Néem de wereld, geef mij Jezus”, maar wij roepen: „Hier met de wereld! Zij moet aan Jezus' voeten liggen!”

Zie, dat is nu zijn Pniël-beleven! Wij hebben van Pniël gemaakt: de climax van het subjectieve. In werkelijkheid is Pniël, dat Jakob, de subjectieve, als Israël verzuikt in de objectiviteit van het verbond. „Heere, spaar die vrouwen en kinderen, ja, die schapen en die ossen! Spaar mij! Geef mij den zegen des Verbonds, ook in dit leven!”

N. B.